

ZAMONAVIY DARS SAMARADORLIGINI TA'MINLOVCHI OMILLAR TA'LIM METODOLOGIYASIDA

Hikmatova Charos Salohiddin qizi

3-bosqich talabasi, O'zDJTU

Ilmiy maslahatchi: Muhtashamova Parvina Zahitovna

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy dars samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillar tahlil qilinadi. Ta'lim metodologiyasi nuqtai nazaridan o'qituvchilarning faoliyati va ta'lim jarayonining o'zaro ta'siri o'rganilib, dars samaradorligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar hamda ularning o'zaro bog'liqligi yoritiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, o'qitish usullari, talabalar motivatsiyasi va baholash tizimlari dars samaradorligini yaxshilashdagi ahamiyati ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy ta'lim jarayonini takomillashtirish uchun ilmiy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: dars samaradorligi, ta'lim metodologiyasi, o'qituvchilarning faoliyati, pedagogik texnologiyalar, talabalar motivatsiyasi, baholash tizimi, ta'lim jarayoni.

Annotation. This article analyzes the main factors that ensure the effectiveness of modern lessons. From the perspective of educational methodology, the activities of teachers and the interaction of the educational process are studied, and the factors that influence the effectiveness of lessons and their interrelations are highlighted. The importance of modern pedagogical technologies, teaching methods, student motivation, and assessment systems in improving lesson effectiveness is demonstrated. The research results provide a scientific basis for improving modern educational processes.

Keywords: lesson effectiveness, educational methodology, teachers' activities, pedagogical technologies, students' motivation, assessment system, educational process

Kirish:

Zamonaviy ta'lim tizimining bevosita samaradorligi dars jarayonining sifatiga va o'qituvchilarning faoliyatiga bog'liq bo'ladi. Ta'lim metodologiyasi nuqtai nazaridan samarali dars o'tkazish uchun pedagogik omillar va ularning o'zaro ta'siri chuqur tahlil qilinishi darkor (Yuldashev, 2021). Hozirgi kunda ta'lim sifatini yanada yaxshilash uchun yangi pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va o'quvchilar motivatsiyasini oshirishga yo'naltirilgan usullar keng qo'llanilmoqda. Ushbu maqolada zamonaviy dars samaradorligini ta'minlovchi omillar, ularning ta'siri va o'zaro bog'liqligi o'rganiladi.

Dars samaradorligini oshirishda bir qator omillar juda muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, o'qituvchining kasbiy malakasi va pedagogik mahorati ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun asosiy omil hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash, interaktiv

usullardan foydalanish talabalar faoliyatini rag'batlantiradi. O'qituvchining metodik tayyorgarligi, kommunikativ qobiliyati, didaktik vositalarni to'g'ri tanlashi dars samaradorligining muhim omilidir.

Ikkinchidan, o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish va motivatsiyasi dars samaradorligining muhim tarkibiy qismidir. Motivatsiya ta'lim jarayonida talaba va o'quvchilar ishtirokini oshirib, bilim egallash jarayonini faol qiladi (OECD, 2021). Ta'lim jarayonida o'quvchini faol ishtirok etishga undovchi metodlardan foydalanish – masalan, muammoli o'qitish, rolli o'yinlar, guruhli ishlash darsni jonlantiradi. AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) vositalari yordamida dars o'tkazish o'quvchining e'tiborini jalb etadi, tushunchalarni vizual va interaktiv tarzda yetkazish imkonini beradi.

Uchinchidan, baholash tizimi va ta'lim muhitining qulayligi ham ta'limning sifatiga ta'sir qiladi. Baholash orqali o'quvchilarning natijalari aniqlanib, o'qituvchi o'quv jarayonini moslashtirish imkoniga ega bo'ladi (Yuldashev, 2021).

Bundan tashqari, zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi samarali kommunikatsiya, o'quv rejalarining aniq va tizimli bo'lishi dars samaradorligini ta'minlashda muhim vazifa bajaradi.

“Prezidentimiz tomonidan kelajak avlod tarbiyasiga berilayotgan bunday katta e'tibor ta'lim tizimi va pedagoglar zimmasiga ulkan vazifalarni yuklaydi. Bu vazifalarni amalga oshirish chuqur bilim va katta mahoratni talab etadi. Ta'lim tizimiga yangiliklarni olib kirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish bugungi kun ta'limi oldiga qo'yilgan muhim vazifalardir. O'zbekistonimizda mustaqillik sharofati bilan barcha sohalarda tub islohotlar amalga oshirildi, iqtisodiy rivojlantirishning o'zbek modeli, kadrlar tayyorlashning milliy dasturi ishlab chiqildi va bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Kadrlar tayyorlash milliy dasturida ko'zda tutilganidek, pedagogik va taxborot texnologiyalari, kompyuterlashtirish va kompyuter tarmoqlari negizida ta'lim jarayonini yangi axborotlar bilan ta'minlash rivojlanib bormoqda Ta'lim tizimi mazmuni, bilimlarning murakkablashuvi, bolalarni guruh-guruh qilib, to'plab o'qitishni taqozo qilgan hamda ta'lim bilan shugullanuvchi mutaxassislar, o'qituvchi tayyorlash zaruriyatini keltirib chiqargan”.

Zamonaviy dars samaradorligining oshirilishi nafaqat o'qituvchining shaxsiy fazilatlar va texnologik imkoniyatlarga, balki ta'lim jarayonining umummilliy siyosati, maktab muhitining qo'llab-quvvatlovchi tizimi va o'zaro hamkorlikdagi ta'lim madaniyatiga ham bog'liq sanaladi. Yangi pedagogik yondashuvlarning asosiy maqsadi – talaba yoki o'quvchining faolligini oshirish, uni markazga qo'ygan holda darsni tashkil etishdir (Hasanboyeva, 2020). Bu esa o'z navbatida konstruktivistik yondashuvga asoslanadi. Konstruktivizmga ko'ra, bilim tayyor holatda emas, balki o'quvchining o'z tajribasi asosida shakllanadi.

Pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlar. Azizxo‘jaeva (2019) ta’kidlaganidek, pedagogik texnologiyalarni dars jarayoniga tatbiq qilish o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini, mustaqil ishlash malakasini rivojlantiradi. Masalan, klasterlar, “aql xaritasi”, “insert”, “baland ovozda fikrlash”, “debat”, “blits-so‘rov” kabi interaktiv usullar orqali o‘quvchilarda o‘z fikrini asoslash, boshqalarning fikrini tinglash va mantiqiy xulosa chiqarish malakalari shakllanadi.

Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalar darsni ko‘rgazmali, jozibador va ta’sirchan qiladi. Kompyuterlar, planshetlar, smart doskalar va boshqa AKT vositalari orqali o‘qituvchi mavzuni nafaqat tushuntiradi, balki o‘quvchini mavzu ichiga jalb etadi. Shu bilan birga, masofaviy ta’lim platformalari – Google Classroom, Moodle, Edmodo, Zoom kabi tizimlar pandemiyadan so‘ng keng joriy etildi va bu o‘qituvchi bilan o‘quvchi o‘rtasida muntazam aloqani saqlab qolishga xizmat qildi.

Yana bir muhim pedagogik tamoyil bu – individual yondashuvdir. Har bir o‘quvchining bilim darajasi, qiziqishi va psixologik holatini inobatga olgan holda darsni rejalashtirish va olib borish zarur. Bu borada differensial ta’lim yondashuvi katta ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuvga ko‘ra, bir sinfdagi o‘quvchilarning intellektual salohiyati, qobiliyatlari va ehtiyojlariga mos tarzda topshiriqlar, dars uslublari va baholash mezonlari qo‘llaniladi. Ta’lim muhitining qulayligi, xavfsizligi va estetikasi o‘quvchining darsdagi ishtirokiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Xonadagi yoritish, ranglar uyg‘unligi, didaktik vositalarning joylashuvi, o‘quvchilarning joylashuvi ham dars samaradorligiga ta’sir qiladi. Shuningdek, sinfda psixologik iqlimning sog‘lom bo‘lishi – o‘quvchilarning fikr bildirishdan cho‘chimaydigan, o‘zini erkin tutadigan, qo‘llab-quvvatlovchi muhitga ega bo‘lishi doim zarur.

Har bir darsda pedagogik yetakchilik – ya’ni o‘qituvchining auditoriyani boshqarish qobiliyati, muammoni hal qilishdagi faol ishtiroki va o‘quvchilarni yo‘naltirishdagi layoqati muhim ahamiyatga ega. Darsni boshqarishda vaqtni samarali taqsimlash, faoliyatni rejalashtirish, va eng muhimi – o‘quvchilarning qiziqishlarini hisobga olish kerak. Yaxshi boshqarilgan dars – samarali o‘zlashtirishning kafolatidir.

Xulosa. Zamonaviy dars samaradorligini ta’minlovchi omillar murakkab, ammo o‘zaro uzviy bog‘langan tizimni tashkil etadi. Eng avvalo, o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligi, pedagogik yondashuvi va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llashdagi mahorati asosiy muvaffaqiyat omili sifatida e’tirof etiladi. O‘quvchilarning motivatsiyasi, o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyati ham dars jarayonini faol va mazmunli tashkil etishda muhim rol o‘ynaydi. Bunga interaktiv metodlar va AKT vositalaridan foydalangan holda erishish mumkin. Baholash tizimining adolatli va tahliliy asosda tashkil etilishi esa o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini aniqlash va ularni individual yondashuv asosida rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, ta’lim muhiti va pedagog-o‘quvchi o‘rtasidagi sog‘lom kommunikatsiya samarali

ta'limning ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu omillarning uyg'unligi nafaqat darsning sifatini oshiradi, balki butun ta'lim tizimining rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, zamonaviy dars samaradorligi – bu kompleks yondashuv, izchil rejalashtirish, texnologik imkoniyatlardan to'g'ri foydalanish va eng asosiysi, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik natijasidir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, dars jarayonining sifati ta'limdagi umumiy islohotlarning muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun har bir pedagog o'z ustida muntazam ishlashi, metodikasini yangilab borishi va innovatsion yondashuvlarga tayyor bo'lishi ta'lim taraqqiyotining muhim sharti sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Sultonova, M., & Usmonaliyeva, M. (2024). Pragmalinguistics: exploring the social dynamics of language use. *O 'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 633-638.

2. Erdanova, Z. (2019). Onomastic is a mirror culture. In *Science and practice: a new level of integration in the modern world* (pp. 149-152).

3. Erdanova, Z. (2021). THE PROBLEM OF THE NORMS OF PHRASEOLOGICAL UNITS. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2021(1), 74-81.

4. Gulomova, R. (2024). Embracing cultural classes: unveiling the significance of culture in EFL education. *O 'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 665-671.

5. Kholbutayeva, S., & Gulshoda, R. (2025). PEDAGOGICAL INNOVATIONS: HOW TO ENHANCE STUDENT ENGAGEMENT THROUGH KAHOOT?. *YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(7), 141-145.

6. Rahimberdiyeva, A., & Muhtashamova, P. (2024). Teaching methods in mixed ability classes. *O 'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 166-169.

7. Rashidova, G. (2024). Scientific ethics and etiquette of uzbek students in writing. *Проблемы инновационного и интегративного развития иностранных языков в многоязычной среде*, 416-420.

8. SULTONOVA, M. (2024). On the issue of critical thinking.

9. Sultonova, M. (2024, October). Features of Critical Thinking Skills for B1 Level Learners. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 786-790).

10. Akhmadaliev Khosiyatposhsho Abdukhayotovna. (2024, май 22). THE ROLE OF COMMUNICATIVE ACTIVITIES TO DEVELOP STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH CLASSES. "Innovative and integrative problems of foreign language development in a multilingual environment" international scientific-practical conference, Tashkent. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11364783>

11. Azizxo'jaeva N.N. "Pedagogik texnologiyalar", Toshkent, 2019.